

Sociaal isolement bij pasgeboren kalveren

Wakker Dier, december 2024

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Wetgeving	4
3	Welzijn en wetenschap	6
3.1	Scientific Veterinary Committee - 1995	6
3.2	Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA) - 2006	7
3.3	The European Union Reference Centre for Animal Welfare (EURCAW) – 2022	7
3.4	Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA) - 2023	11
3.5	Conclusies welzijn	12
4	In de praktijk	13
5	Steekproef kalverboxen	16
5.1	Uitkomst steekproef	16
5.2	Conclusie	16
6	Conclusie	17
	Bronnen	18

1 Inleiding

Kalveren in de melkveehouderij zijn een bijproduct van de melkproductie. In huisvesting en verzorging wordt dan ook vaak weinig moeite en geld gestoken. Dit leidt tot diverse welzijnsproblemen.

Als een koe heeft gekalfd wordt het kalf over het algemeen binnen een dag weggehaald. De melk is immers bedoeld voor de verkoop. Het kalf wordt dan meestal in een 'eenlingbox' of iglo geplaatst: een dicht hok of plastic witte koepel waar de kalveren in hun eentje wekenlang doorbrengen. Contact met andere kalveren is vaak vrijwel of geheel onmogelijk (zie Figuur 1 en hoofdstuk 5).

Figuur 1. Kalfjes worden de eerste weken van hun leven gehuisvest in eenlingboxen. Dit zijn dichte hokken waar sociaal contact vaak niet of amper mogelijk is.

De wet biedt het kalf weinig bescherming. Kalveren mogen tot een leeftijd van acht weken individueel gehuisvest worden. Voor deze huisvesting geldt een aantal wettelijke voorschriften. Deze voorschriften zijn vastgelegd in het Besluit houders van dieren, dat gebaseerd is op de Europese richtlijn 2008/119/EG van 18 december 2008 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van kalveren. Eén van de belangrijkste Europese vereisten is dat wanneer kalveren individueel gehuisvest worden, afscheidingen niet voorzien mogen zijn van dichte wanden, maar open moeten zijn zodat direct visueel en lichamelijk contact tussen de kalveren mogelijk is. Dit contact is volgens wetenschappers namelijk *“one of the key needs of calves”*.

In dit rapport wordt onderzocht hoe de Europese norm voor open afscheidingen is vervat in Nederlandse wetgeving en in het handavingsbeleid van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (hierna: NVWA). Vervolgens kijken we wat dit voor gevolgen heeft voor dierenwelzijn. Ook wordt gekeken in hoeverre deze norm in de melkveehouderij wordt nageleefd. Ten slotte wordt afgesloten met de belangrijkste conclusies.

2 Wetgeving

De eisen voor de huisvesting van kalveren in Nederland zijn vastgelegd in het Besluit houders van dieren. Artikel 2.33 lid 2 luidt:

*“Met uitzondering van een eenlingbox die voor het isoleren van zieke dieren wordt gebruikt, zijn de wanden van een eenlingbox zodanig uitgevoerd dat naast elkaar gehouden kalveren elkaar kunnen zien en aanraken”.*¹

In de toelichting op dit wetsartikel staat:

*“Voor wat de uitvoering van een eenlingbox betreft, wordt in artikel, 2.33, tweede lid, bepaald dat de wanden van een box zodanig moeten zijn uitgevoerd dat de kalveren in aangrenzende boxen elkaar kunnen zien en aanraken. Hiervan is onder meer sprake indien de kalveren over de wanden van de eenlingenbox heen kunnen kijken.”*²

De Nederlandse wetgeving beoogt de Richtlijn 2008/119/EG, Artikel 3 lid 1a te implementeren (vast te leggen):

*“Een individueel hok voor kalveren (behalve de hokken voor het isoleren van zieke dieren) mag niet voorzien zijn van muren, maar moet bestaan uit open afscheidingen die een direct visueel en lichamelijk contact tussen de kalveren mogelijk maken”*³

De Richtlijn bepaalt expliciet dat de afscheidingen *geen dichte wanden* mogen zijn maar *open (geperforeerd)* moeten zijn zodat *direct visueel en lichamelijk contact* mogelijk is.

De toelichting op artikel 2.33 lid 2 van het Besluit houders van dieren, waarin staat dat aan de wet wordt voldaan indien kalveren over de wanden van een eenlingbox kunnen kijken, is dus niet in overeenstemming met deze Richtlijn.

Dit geldt tevens voor de toevoeging in de Nederlandse wet dat de verplichting alleen geldt voor ‘*naast elkaar gehouden kalveren*’. Ook dit correspondeert niet met de EU regels en geeft boeren een (betwistbare) argument om kalveren simpelweg uit elkaar te zetten om onder de verplichting uit te komen.

Bij de toepassing van dit Nederlandse wetsartikel dient de definitie en intentie van de Europese Richtlijn als uitgangspunt genomen te worden. Nederland heeft immers als lidstaat de plicht richtlijnen om te zetten in nationale wetgeving.

Hierbij mag de Nederlandse wetgever verder gaan dan de richtlijn voorschrijft, maar niet minder ver.

Door de verkeerde doorvertaling geeft de NVWA aan niet goed te kunnen handhaven in gevallen waar kalfjes elkaar niet kunnen zien en/of aanraken, terwijl volgens de Europese richtlijn kalfjes daar wel recht op hebben.

Uit onlangs gepubliceerde stukken⁴ blijkt het landbouwministerie al sinds in ieder geval 2015 op de hoogte van de fouten in de Nederlandse wet. Ze corrigeerde dit echter nooit.

In een werkinstructie uit augustus 2015 zegt de NVWA hierover:

Eenlingboxen

Er is verschil in de omschrijving tussen de Richtlijn en het Besluit waarin de Nationale wetgeving soepeler lijkt te zijn dan de Europese regelgeving.

Dit wordt verderop in de werkinstructie nader toegelicht en aangegeven dat op de Europese regels dient te worden gehandhaafd en niet op de slappere Nederlandse regels:

Daar de Richtlijn 2008/119/EG de basis vormt voor de Nationale wetgeving handhaven we op open afscheidingen in de tussenwanden die een direct visueel en lichamelijk contact tussen de kalveren mogelijk maakt en is alleen over de tussenwand heen kunnen kijken NIET voldoende.

Daarnaast staat in artikel 2.33 lid 2 van het Besluit houders van dieren opgenomen dat naast elkaar gehouden kalveren elkaar kunnen zien en aanraken. Ook hier vormt de Richtlijn 2008/119/EG de basis en daar wordt niet van naast elkaar gehouden kalveren gesproken.

In november van datzelfde jaar wordt de fout nog steeds erkend maar worden de Europese regels losgelaten en hoeven (in strijd met Europees recht) boeren nog slechts te voldoen aan de slappere Nederlandse normen:

Richtlijnen kunnen uit zichzelf geen verplichtingen opleggen aan burgers. Een richtlijn moet geïmplementeerd worden in de nationale regelgeving. De Nederlandse kalverhouders hebben zich dus te houden aan de bepalingen in het Besluit houders van dieren.

Sindsdien wordt in de opvolgende werkinstructies dit foute beleid voortgezet.

3 Welzijn en wetenschap

Er is veel onderzoek gedaan naar huisvesting van kalveren en hun welzijn. Daaruit komt duidelijk naar voren dat sociaal contact zeer belangrijk is voor kalveren. Deze conclusie is niet nieuw maar was al decennialang duidelijk doorgedrongen tot de wetenschappers die de Europese Commissie adviseerden.

3.1 Scientific Veterinary Committee - 1995

Al in 1995 had het Scientific Veterinary Committee (Hierna: SVC) – de voorloper van de EFSA en adviseur van de Europese Commissie - aandacht voor het belang van sociaal contact bij kalveren en de gevolgen van sociale isolatie van kalveren in eenlingboxen⁵. Het rapport is niet meer (in goede kwaliteit) online beschikbaar, daarom staat hieronder de belangrijkste tekst (onderstreping Wakker Dier):

“The effects of different degrees of social isolation on the welfare of individually housed calves

Calves kept in individual pens are usually in a building in which there are many other calves so all can hear an smell other calves. Many calves are kept in solid walled pens so that they cannot make visual or tactile contact with their neighbours. These calves show their preference for visual contact in that they spend much time with their heads out of the front of their pens where, unless this is deliberately prevented, they see other calves looking out. When the height of the pen walls allows it, they make tactile contact with other calves if they can. Other individually housed calves have an open fence rather than a solid barrier between them and are able to contact their neighbours.

Some studies have used behavioural indices, such as measures of the performance of redirected behaviour patterns, to assess the calf's need for social contacts in individual pens. For example, if time spent grooming was significantly higher in socially isolated calves than in animals which contact with their neighbours, without any functional reason for the increased performance, such as a warmer temperature which could increase moulting, or a dirtier floor, then the increase in grooming behaviour could be said to be a consequence of the frustration of social behaviour patterns or of a chronic lack of stimulation.

In a comparison of the behaviour of calves kept in visual and tactile isolation and calves kept individually, but with visual and tactile contact with their neighbours, Waterhouse (1978, 1979) reported that, as well as spending much time with the head out of the front of the pen, when the heads of the isolated calves were inside the pen they spent much more time licking themselves, rubbing themselves and licking parts of the pen than did non-isolated calves or calves housed in pairs. The elevated levels of performance of these behaviour patterns are considered to be a consequence of redirection of a motivation to make social contact with other calves, or to seek a higher level of environmental stimulation which contact with other calves can provide. Calves kept with a calf-sized model spent much time interacting with it. There are many reports of individually housed calves, especially those in visual isolation, spending long periods directing behaviour towards themselves which might be directed towards social companions for short periods if such contact were possible (van Putten and Elshof, 1978). Veissier and le Neindre (1994) also compared calves with different degrees of social contact in individual pens and concluded that solid partitions between calves resulted in considerably more licking of the walls and a higher behavioural reactivity to a sudden stimulus than partitions which allowed contact. It is clear from this evidence that solid partitions between pens do not allow adequate social contact for calves.

....

It can be concluded that the welfare of calves is impaired when they are reared in complete visual and tactile isolation, or when the opportunities for visual and tactile contact are very limited. “

De conclusies van de SVC in haar rapport zijn duidelijk:

“Calves are very social, interacting frequently with other calves after one week of age and developing normal social behaviour only if they can interact freely with other calves. Individual pens with open sides allow some social contact with neighbouring calves. However, group housing allows a better, more complex social life.”

“With the exception of any calves that must be isolated because they are sick, no calf should be kept in an individual pen with solid walls. Any individual pen other than those for the isolation of sick animals should have open sides and fronts which allow direct visual and tactile contact.”

Deze minimale vorm van sociale interactie was in de richtlijn 91/629/EEG ⁶ al vastgelegd en in richtlijn EU 97/2/EC ⁷ werd dit herbevestigd.

Later is dit overgenomen in de richtlijn 2008/119/EG die op dit moment van kracht is.

3.2 Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA) - 2006

In 2006 herhaalde de EFSA⁸ de noodzaak van sociaal contact voor kalveren (onderstreping Wakker Dier):

“Walls have to be perforated according to Council Directive EU 97/2/EC in holdings with more than five calves, which allow at least limited social contact with other calves, one of the key needs of calves.”

“Recent studies confirmed that calves are motivated for social contact. Such a motivation was shown using operant conditioning by Holm et al. (2002); furthermore calves that are housed individually engage in more contacts with their neighbours than calves housed in pairs (Raussi et al., 2003). The presence of a companion can reduce emotional responses of calves. This, for instance, is the case when group housed calves are exposed to a novel situation like a novel object (Boivin et al., 1999), a novel arena (Jensen et al., 1997), a sudden event (Veissier et al., 1997), or a lorry (Lensink et al., 2001).”

Van de andere kant werd toen ook duidelijk dat enkel het elkaar kunnen zien en aanraken bij kalveren in eenlinboxen onvoldoende is om echt tegemoet te komen aan de behoefte aan sociaal contact:

“Individual housing can be stressful to calves as measured by adrenal responses to ACTH (Raussi et al., 2003).”

En:

“The need to show full social interaction with other calves is evident from calf preferences and from the adverse effects on calves of social isolation”

Deze citaten bevestigen eens te meer het belang van afdoende sociaal contact voor kalveren. Ze bevestigen tevens dat de enkele verplichting dat kalveren over de wanden van de eenlingbox kunnen kijken, zoals omschreven in de (toelichting op) de Nederlandse doorvertaling van de Europese richtlijn, een voor kalveren ernstige verkeerde doorvertaling is van de Richtlijn 2008/119/EG, Artikel 3 lid 1a.

3.3 The European Union Reference Centre for Animal Welfare (EURCAW) – 2022

Het European Union Reference Centre for Animal Welfare (hierna: EURCAW) is een door de Europese Commissie aangewezen expertisecentrum om EU-lidstaten te ondersteunen bij de uitvoering en inspecties van de huidige regelgeving op het gebied van dierenwelzijn.

Kortgezegd adviseren zij onder andere de NVWA bij onduidelijkheden rond de handhaving van dierenwelzijnswetgeving.

In 2022 bracht EURCAW een tweeledig advies uit over hoe om te gaan met de wetgeving rondom eenlingboxen voor kalveren⁹.

De belangrijkste citaten uit het advies (onderstreping Wakker Dier):

“It is common practice in the dairy sector to separate calves from their dam shortly after birth and to keep them in individual pens during the first weeks of life. This routine, however, disregards the social nature of bovine species and strongly limits or even rules out social contact between a calf and other adult or young conspecifics.”

“Visual contact is one of the most important means of communication in cattle and may involve movements of the whole body or only parts of it.”

“Calves engage in play behaviours (e.g. head butting, mounting, jumping, running, chasing other calves) which increase in frequency over the first 2 weeks of age.”

“There is evidence that social isolation during infancy is associated with abnormal behaviour and developmental problems, which is why social contact in early life is key to normal development.”

Vervolgens heeft EURCAW twee schema's gemaakt m.b.t. het niveau dat de kalveren elkaar kunnen zien en aanraken in de verschillende eenlingboxen of iglo's, zie figuur 2 en figuur 3. Kalverboxen en iglo's kunnen hieraan worden getoetst en worden beoordeeld met een score. Hoe lager de score hoe diervriendelijker. Om te voldoen mag maximaal een score van 3 op een schaal van 5 worden gehaald voor beiden aspecten. Deze schema's zijn op de volgende pagina's afgebeeld.

Toepassing van het EURCAW-advies betekent dat eenlingboxen waarbij in de tussenwand een kleine opening in een hoek is aangebracht (in de praktijk meestal een 'zichtluik' genoemd), of waar de kalveren over de wand elkaar mogelijk kunnen aanraken, niet voldoen. Kalfjes hebben in dit soort hokken onvoldoende mogelijkheid om elkaar aan te raken en te zien en dit is aldus geen correcte invulling zijn van de richtlijn.

EURCAW specificeert namelijk dat voor het elkaar afdoende kunnen zien, het nodig is dat de kalveren ook in een normale ontspannen lichaamshouding een ander kalf kunnen zien. Expliciet wordt vermeld dat openingen boven hoofdhoogte niet volstaan. Daarnaast moet het andere kalf zichtbaar zijn onafhankelijk van de positie van het andere kalf in het naastgelegen hok. Voor het elkaar afdoende kunnen aanraken is het nodig dat de kalveren meer kunnen dan alleen elkaars snuit likken en dat ze dit moeten kunnen in een ontspannen lichaamshouding.

Ten slotte wordt nog door EURCAW aangegeven dat als kalverboxen bewust niet in naast elkaar gelegen hokken worden gezet, maar bijvoorbeeld een hok ertussen leeg laten, dit ook gezien moet worden als niet conform de norm.

Description of levels of restriction of visual contact

Level of restriction of visual contact	Example
<p>1 – none</p> <p>Visual contact can be established independently of contact seeking by neighbouring calves E.g., visual contact through a wire grid partition wall – the calf can have full view of other calves through the wire grid, independently of its position/posture or the position/posture of the other calves</p>	 <p>Picture: Schenkenfelder, BOKU</p>
<p>2 – slight</p> <p>Visual contact can be established independently of other calves' position/posture but the animal is required to actively take a neutral standing posture E.g., perforated partitions along the whole side wall starting from shoulder joint level upwards – the calf has a full view of the other pen when standing in any part of its own pen</p>	 <p>Picture: Waiblinger, Vetmeduni Vienna</p>
<p>3 – moderate</p> <p>Visual contact can be established when the animal is active, i.e. in a neutral standing posture (head at the height of the back line, no specific head position needed) but needs to position itself in specific zone of its pen and visual contact is largely independent of the other calves' position/posture E.g., hutch with front yard of equal size or with perforated partitions at least from shoulder height upwards – there can be some positions/postures of the other calf that hinder visual contact but other calves are visible in many different positions and postures</p>	 <p>Picture: Schenkenfelder, BOKU</p>
<p>4 – strong</p> <p>Visual contact can be established but depends largely on the position/posture of other calves and/or the animal must adopt a strenuous (uncomfortable, constraining, painful or distressing) posture E.g., visual contact through perforations in partition wall either above head or below knee height – calf is required to adopt uncomfortable posture and/or the calf has only a limited view of the other pen(s)</p>	 <p>Picture: Fusi, IZSLER</p>
<p>5 – complete</p> <p>Complete restriction: visual contact is impossible, independently of the effort made by the calf and/or the neighbouring calf E.g., visual contact cannot be established through solid walls</p>	 <p>Picture: Schenkenfelder, BOKU</p>

Figuur 2. Uitleg EURCAW in niveaus van beperking van visueel contact.

Description of levels of restriction of tactile contact	
Level of restriction of visual contact	Example
<p>1 – none</p> <p>No restriction of tactile contact can only be achieved in social housing systems (group or pair housing) – Level 1 not applicable in individual housing systems</p>	 <p>Picture: Schenkenfelder, BOKU</p>
<p>2 – slight</p> <p>Calves can put their heads together and lick each other in the full head and partly neck region and possibly at other body parts (flank, back) and can display some social play elements (head to head pushing, rubbing), although both are restricted as compared to social housing</p>	 <p>Picture: Schenkenfelder, BOKU</p>
<p>3 – moderate</p> <p>Calves cannot put their heads together but can lick each other at parts of the head/neck region and possibly at other body parts (flank, back); social play is very limited</p>	 <p>Picture: Waiblinger, Vetmeduni Vienna</p>
<p>4 – strong</p> <p>Calves can only touch small parts of the other calf's body with part of their muzzle or tongue and/or have to adopt a strenuous position to establish contact</p>	 <p>Picture: Schenkenfelder, BOKU</p>
<p>5 – complete</p> <p>Tactile contact is impossible</p>	 <p>Picture: Schenkenfelder, BOKU</p>

Figuur 3. Uitleg EURCAW in niveaus van beperking van mogelijkheid om elkaar aan te raken.

3.4 Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA) - 2023

In maart 2023 publiceerde het wetenschappelijk panel over diergezondheid en welzijn (AHAW) van de EFSA in opdracht van de Europese Commissie een nieuwe risicoanalyse over het welzijn van kalveren¹⁰. Het onderzoek van EFSA is in het kader van de geplande herziening van de Europese dierenwelzijnswetgeving en hierin zijn alle recente wetenschappelijke nieuwe inzichten verwerkt. Onder andere komen de voor- en nadelen van het individueel huisvesten van kalveren hierin uitvoerig aan bod.

EFSA adviseert vanwege het dierenleed in het geheel af te stappen van eenlingboxen voor kalveren en adviseert groepshuisvesting voor 2 tot 7 kalveren, nadat het kalf minstens 1 dag bij de moederkoe heeft mogen blijven.

EFSA stelt samengevat dat er veel wetenschappelijk bewijs is dat pleit tegen individuele huisvesting van kalveren vanwege de schadelijke effecten op de ontwikkeling van sociaal gedrag, leervermogen, eetgedrag en emotionele ontwikkeling. Kalveren zoeken contact met andere kalveren zodra ze daar de kans toe krijgen. Dit blijkt uit het feit dat individueel gehuisveste kalveren elkaar door openingen proberen te besnuffelen en te likken. Kalveren die in paren gehouden worden, vertonen nog veel meer van dit sociale gedrag. Het is ook bekend dat sociaal contact bij niet-gespeende kalveren de angst voor andere kalveren vermindert. De mate van sociaal contact is belangrijk: kalveren die andere kalveren niet kunnen zien en aanraken zijn het meest angstig, in paren gehuisveste kalveren zijn het minst angstig, terwijl individueel gehouden kalveren die elkaar kunnen aanraken er tussenin zitten.

De in boerenkringen vaak gehoorde extra risico's op ziektes bij sociaal contact, ziet EFSA niet significant terug in wetenschappelijk onderzoek, mits de groeps grootte minder dan 8 is.

De EFSA concludeert onder andere (onderstreping Wakker Dier):

- *Calves kept in individual pens for up to 8 weeks of age experience isolation stress which is reflected in heightened fear reactions to other calves and situations of novelty, as well as cognitive deficits. Other highly relevant negative welfare consequences of individual housing systems in veal farms and in dairy farms are the inability to perform exploratory behaviour, inability to perform play behaviour, restriction of movement, resting problems and the inability to perform sucking behaviour (certainty 90–100%).*
- *Advantages of group housing include more developed social behaviour, higher learning ability, social buffering (less reaction to stressful events), more positive affective states and larger solid feed intake (certainty 90–100%).*
- *Welfare benefits of group housing from the first week of life are more developed social behaviour, higher learning ability, social buffering and more positive affective states, compared with individual housing (certainty 90–100%).*
- *Compared with individual housing, housing calves in pairs or small groups (2–7 calves) from the first week of life allows them to experience the welfare benefits of contact with other calves without increasing the risk of infectious disorders by no more than ~1% (certainty 90–100%).*
- *In summary, there is a large body of evidence against individual housing of calves due to detrimental effects on social behaviour development, learning ability, feeding behaviour and affective states.*

Op basis van deze recente wetenschap komt de EFSA tot de volgende aanbeveling aan de Europese Commissie:

- *Unless they have contact with the dam, calves should be moved to and kept in pairs or small groups (2–7 animals) within the first week of life (i.e. before day 7).*

3.5 Conclusies welzijn

Al in 1995 concludeerden wetenschappers dat het van groot belang is voor kalveren om sociaal contact te hebben. Zelfs de minimale mogelijkheden die open wanden van eenlingboxen bieden om elkaar in ieder geval te kunnen aanraken en zien, zijn van groot belang voor het welzijn van kalveren. In 2006 noemt de EFSA sociaal contact *“one of the key needs of calves”*. Dit werd vervolgens vastgelegd in Europese dierenbeschermingswetgeving. Ondertussen wordt vanuit de wetenschap aangedrongen op aanscherping van de eisen door groepshuisvesting bij kalveren te verplichten vanaf het moment dat ze bij de moederkoe worden weggehaald.

De angst die bij boeren lange tijd bestond voor sociaal contact bij kalveren vanwege het risico op ziekteverspreiding, blijkt ongegrond. Kalveren in groepen van maximaal zeven dieren hebben hooguit een verwaarloosbare één procent hogere kans op het oplopen van een besmettelijke ziekte.

4 In de praktijk

Uit onderzoek van Wageningen Universiteit en Researchcentrum (WUR) uit 2016 blijkt dat in de Nederlandse melkveehouderij 91 procent van de bedrijven kalveren direct na hun geboorte scheiden van hun moeder en vervolgens individueel huisvesten. Het overgrote deel van de pasgeboren kalveren wordt in eenlingboxen gehuisvest, pakweg een kwart in iglo's en minder dan 1 op de 10 in groepshokken.¹¹

Uit navraag bij (dierenwelzijns)experts die de melkveesector goed kennen, blijkt dat veel melkveehouderijen de eerste 2 á 3 weken van het leven van het kalf eenlingboxen met dichte tussenschotten of kalveriglo's gebruiken. Daarna gaan ze geregeld naar groepshuisvesting, vaak in tweetallen. Volgens de experts zijn veel kalverboxen geregeld zo geconstrueerd dat de kalveren elkaar niet kunnen aanraken of worden de boxen uit elkaar gezet, om contact te vermijden. Het aantal kalveren dat andere kalveren niet kan zien is kleiner dan het aantal kalveren dat elkaar niet kan aanraken. Maar dit komt zeker ook voor en is veelal afhankelijk van de opstelling van de boxen of iglo's.

Afgaande op de ervaring van Wakker Dier van wat we zien op melkveebedrijven en de informatie op agrarische webshops waar eenlingboxen te koop worden aangeboden, ziet Wakker Dier vier typen eenlingboxen en iglo's:

Figuur 4. Type A eenlingboxen.

Eenlingboxen met compleet dichte zijwanden¹². Omdat aan de voorkant meestal de voeremmers hangen is elkaar aanraken of zien onmogelijk. Mogelijk kunnen de kalveren enig contact maken als ze groot genoeg zijn en hun kop over de zijwand kunnen steken of via de voorkant. In een aantal gevallen is aan de voorkant het tussenschot verlengd of staan de boxen uit elkaar waardoor de kalveren zeker geen contact met elkaar kunnen maken.

De box krijgt EURCAW-score 4 of 5, afhankelijk van of de kalveren elkaar aan de voorkant of bovenkant kunnen aanraken en zien. Dit type voldoet niet aan de eisen.

Figuur 5. Type B eenlingboxen.

Kalverboxen met dichte zijwanden met een 'zichtluik'¹³: kalveren kunnen elkaar deels zien en elkaars snuit aanraken als ze beiden een bepaalde gestrekte houding en plek in het hok aannemen. Dit is afhankelijk van het soort zichtluik; er zijn verschillende vormen en afmetingen. Ze voldoen vrijwel nooit aan de eisen zoals EURCAW ze verwoordt omdat de kalveren niet in een gewone ontspannen lichaamshouding elkaar kunnen zien, alleen elkaars snuit kunnen aanraken en het zicht afhankelijk is van waar het andere kalf in het hok zich bevindt.

Deze boxen krijgen EURCAW-score 4 en voldoen niet aan de eisen.

Figuur 6. Type C eenlingboxen. (@Eyes on Animals)

Boxen met een open wand. De kalveren kunnen elkaar zien. Afhankelijk van hoe dicht de tralies van elkaar af staan kunnen de kalveren elkaars kop en deel van het lichaam aanraken of slechts elkaars snuiten aanraken of likken. Dit type komt weinig voor bij jonge kalveren.

Deze boxen krijgen EURCAW-score van 3 of 4, afhankelijk van de ruimte tussen de spijlen. Bij score 4 wordt niet voldaan aan de eisen van EURCAW.

Groepskalverhokken. De kalveren kunnen elkaar ongestoord zien en aanraken. Dit type kalverhokken lijkt nog weinig gebruikt en vooral gebruikt voor wat oudere kalveren. Wel neemt het gebruik vermoedelijk enigszins toe.

Dit type krijgt de beste EURCAW-score van 1 en voldoet daarmee aan de eisen.

Figuur 7. Type D groepsboxen / iglo's.

De meeste iglo's zijn zoals eenlingboxen voor 1 kalf bestemd. Ze zijn er in verschillende typen zoals hieronder te zien. Foto links: iglo's zonder buitenren waar elkaar zien en aanraken niet tot amper mogelijk is (type A, EURCAW-score 4 of 5)¹⁴. Foto rechts: iglo's met buitenren die al dan niet tegen elkaar aan zijn geplaatst waardoor zien vaak wel mogelijk is en aanraken soms wel, soms niet (type B, EURCAW-score 3 of 5)¹⁵.

Figuur 8. Diverse typen kalver-iglo's.

5 Steekproef kalverboxen

Nergens wordt bijgehouden in welke soort boxen kalveren worden gehuisvest. De inschatting van experts is dat vooral type A voorkomt: eenlingboxen (of iglo's) waarin de kalveren elkaar niet tot nauwelijks kunnen zien en aanraken. Als tweede lijn van bewijs heeft Wakker Dier in juni 2024 een steekproef onder agrarische internetwinkels naar de verkoop van eenlingboxen en iglo's uitgevoerd. Van de vijf internetwinkels die bovenaan verschenen bij de zoekopdracht 'kalverboxen te koop', werden per webwinkel de eerste 10 kalverhuisvestingen geselecteerd en beoordeeld op hun EURCAW-score. De rationale hierachter is dat de tien meest prominente kalverboxen op de vijf meest populaire agrarische webwinkels een goede indicatie zijn van welke kalverhuisvesting mogelijk het populairste is in Nederland.

Deze methode geeft slechts een indicatie en heeft enkele voorbehouden. Er is geen informatie over de aantallen per box die verkocht worden. Daarnaast waren diverse kalverhuisvestingen voor wat betreft hun score afhankelijk van hoe de melkveehouder de huisvesting op zijn bedrijf uitvoerde. Zo kan een iglo met uitloop tegen een ander iglo geplaatst worden, waardoor de kalveren elkaar kunnen zien en aanraken maar ook uit elkaar gezet zodat dit niet mogelijk is. In deze gevallen werden beide mogelijkheden als aparte score meegenomen.

Daarnaast zal deze steekproef waarschijnlijk een positiever beeld geven van kalverboxen dan wanneer daadwerkelijk op melkveebedrijven uitgevoerd. Immers, er is steeds meer aandacht voor het feit dat contact tussen kalveren niet nadelig is voor de gezondheid, maar ook allerlei voordelen kent. Als gevolg is de huidige verkoop mogelijk welzijnsvriendelijker dan de kalverhuisvesting die in het verleden is aangeschaft en momenteel nog op melkveebedrijven aanwezig is.

5.1 Uitkomst steekproef

In totaal zijn 31 boxen en 10 iglo's bekeken. Van de 41 kalverboxen blijkt slechts 1 box te voldoen aan de wettelijke eisen zoals EURCAW die toelicht. In de betreffende boxen zit namelijk een hekwerk waar de kalveren doorheen kunnen kijken en hun snuit kunnen steken.

Pakweg de helft van de eenlingboxen heeft een zichtluik, maar die zitten ofwel in een hoek weggestopt of zijn zo klein dat contact amper tot niet mogelijk is. Deze voldoen dan ook niet aan de EURCAW vereisten. Iglo's hebben geen zichtluik.

Aan de voorkant wordt vaak de melk/voeremmer gehangen. Vaak gebeurt dit op een manier dat het onderling contact van kalveren via het hek aan de voorkant onmogelijk is omdat de voer- /melkemmer in de weg hangt. Regelmatig wordt het tussenschot tussen 2 boxen aan de voorkant ook verlengd om elk contact tussen de kalveren te voorkomen.

De tussenwanden zijn standaard hoger dan de schofthoogte van een pasgeboren kalf, wat maakt dat contact over de wand niet of nauwelijks mogelijk is.

Bij 2 van de 10 iglo's werd een uitloop (hekwerk) geleverd waardoor de kalveren, indien deze tegen elkaar zouden worden geplaatst, elkaar kunnen aanraken, mits de spijlen niet te dicht op elkaar staan.

5.2 Conclusie

Uit de steekproef blijkt dat van de geëvalueerde boxen, bijna alle boxen niet voldoen aan de wettelijke eisen zoals EURCAW die toelicht. De steekproef geeft ook een beeld over de handhaving door de NVWA van de dierenwelzijnswetgeving. De veelvuldige verkoop van kalverboxen die niet voldoen, bevestigt dat de NVWA hierop niet handhaaft.

6 Conclusie

De Europese richtlijn 2008/119/EG bepaalt dat wanneer kalveren individueel gehuisvest worden, afscheidingen niet voorzien mogen zijn van dichte wanden, maar open moeten zijn zodat direct visueel en lichamelijk contact tussen de kalveren mogelijk is. In artikel 2.33 lid 2 van het Besluit houders van dieren is dit uitgangspunt verkeerd doorvertaald waardoor dichte wanden en het uit elkaar zetten van boxen om contact tussen kalveren zoveel mogelijk te vermijden, volgens de Nederlandse regels mogelijk blijft.

Uit meerdere onderzoeken blijkt al sinds 1995 dat individuele huisvesting zonder direct lichamelijk en visueel contact grote nadelige gevolgen heeft voor het welzijn van kalveren. Ondertussen komt EFSA recent zelfs tot de conclusie dat alleen aanraken en elkaar zien onvoldoende is om tot een aanvaardbaar niveau van sociaal contact te komen en adviseert daarom groeps huisvesting in kleine groepen tot zeven dieren.

Desondanks voldoet een groot deel van de kalverboxen niet aan de minimale wettelijke eisen die in Europa al zeer lange tijd gelden: het recht van kalveren om elkaar te kunnen zien en aanraken bijvoorbeeld door middel van open wanden. Aangezien er op Nederlandse melkveebedrijven voor kalverboxen voornamelijk dichte afscheidingen worden gebruikt en direct contact bewust lijkt te worden vermeden, moet geconcludeerd worden dat er sprake is van structurele overtreding van de Europese regels, met belangrijke nadelige gevolgen voor het welzijn van kalveren.

Dat is een ernstige constatering mede omdat de EFSA aangeeft dat sociaal contact voor kalveren *“one of the key needs of calves”* is.

Bronnen

¹ https://wetten.overheid.nl/BWBR0035217/2022-05-05#Hoofdstuk2_Paragraaf5_Subparagraaf5.2_Artikel2.33

² <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2014-210.html#d16e13192>

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008L0119>

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/woo-besluiten/2024/10/31/besluit-op-woo-verzoek-over-welzijn-kalveren>

⁵ https://wayback.archive-it.org/12090/20121023163117/http://ec.europa.eu/food/fs/sc/oldcomm4/out35_en.pdf

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31991L0629>. Artikel 3 lid 1: “wanneer de kalveren gehuisvest zijn in eenlingboxen of aangebonden zijn in de stand, moeten de boxen of standen opengewerkte wanden hebben en mag hun breedte niet minder zijn dan 90 cm plus of minus 10% dan wel 0,80-maal de schofthoogte.” Onjuist geïmplementeerd in 1994 in het Kalverenbesluit, artikel 7: “De wanden van een eenlingbox en de eventuele schotten tussen aangebonden kalveren zijn zodanig opengewerkt dat naast elkaar gehouden kalveren elkaar kunnen zien zonder dat zij hun kop door de openingen kunnen steken.” <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-1994-576.pdf>.

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:31997L0002&from=en>. Artikel 3 lid 3: “Een individueel hok voor kalveren (behalve de hokken voor het isoleren van zieke dieren) mag niet voorzien zijn van muren, maar moet bestaan uit open afscheidingen die een direct visueel en lichamelijk contact tussen de kalveren mogelijk maken”

⁸ <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2006.366>

⁹ De wetenschappelijke kennis over dit welzijnsprobleem: https://www.eurcaw-ruminants-equines.eu/knowledge_base/structural-features-of-partitions-between-individually-housed-calves/
Een instructie hoe lidstaten met de huidige wetgeving moet omgaan: https://www.eurcaw-ruminants-equines.eu/knowledge_base/definition-of-levels-of-restriction-of-visual-and-tactile-contact-in-pens-for-individually-housing-calves/

¹⁰ <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2023.7896>

¹¹ <https://edepot.wur.nl/379003>, pagina 36.

¹² Een dergelijk eenlingbox wordt o.a. te koop aangeboden op deze website: <https://www.beltagri.nl/kalverhok-duo-hok?search=duo%20kalverhok&description=true>

¹³ Een dergelijke eenlingbox wordt o.a. te koop aangeboden op deze website: <https://www.schippers.nl/kalverhok-quattro-xl-dak-compleet-1509735.html>

¹⁴ Onder andere te koop op de website: <https://agri-plastics.nl/nl/kalverhutten/deluxe-kalverhut/>

¹⁵ Onder andere te koop op de website: <https://www.landbouwwinkel.nl/kalverhut-patura-standaard-met-omheining-1-40-mtr.html>